

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Στην καρδιά τής επικαιρότητας

ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΠΑΛΙΨΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Ανέκδοτη ομιλία τού Ποιητή στο Συνέδριο Ειρήνης τού 1965

Πιο κάτω δημοσιεύουμε ένα ανέκδοτο κείμενο τού Θεόδωρου Πιερίδη. Πρόκειται για την ομιλία του στο Συνέδριο Ειρήνης, που έγινε στη Λευκωσία, στις 27 Ιουνίου 1965. Η δημοσίευση τής ομιλίας αυτής έχει πιστεύουμε, μία επικαιρότητα τις μέρες αυτές:

Άγαπητοι φίλοι,
Σ' όλους αυτούς τους τελευταίους μήνες, σε κάθε ώρα της μέρας ή της νύκτας, και τη στιγμή που έμεινε βρισκόμαστε συγκεντρωμένοι σε τούτη την αίθουσα, ένα μεγάλο ερωτηματικό πλανάται πάνω απ' όλακερη την υδρόγειο σφαιρά: Ειρήνη ή πόλεμος; Ζωή ή θάνατος; Υπαρξη ή άυπαρξη;
Το ερωτηματικό αφορά όλους τους ανθρώπους. Δεν ξεχωρίζει φύλα, επαγγέλματα, κοινωνικές τάξεις, όπως δεν ξεχωρίζει θρησκείες, ιδέες, πολιτικές τοποθετήσεις, ταυτότητα γνώσεων ή άσυνωνία σε οποιαδήποτε άλλα ζητήματα.
Όλοι οι άνθρωποι, που οικίζουν τη γη, κινδυνεύουν τον ίδιο κίνδυνο. Όλοι μπορούν να συντηρήσουν την ίδια ελπίδα ότι η ζωή δε θα νικηθεί από το θάνατο. Όλοι μπορούν και οφείλουν να δρονητοφάνεξουν την ίδια απόφαση και να κατέβουν στην ίδια πάλη, για να σώσουν τον εαυτό τους και τα παιδιά τους, τους λαούς τους και τις πατρίδες τους, το παρόν και το μέλλον της ζωής.
Ίσα με χτες μπορούσε κανείς να ταλαντευτεί. Σήμερα διατηρεί ψευδαισθήσεις μόνο εκείνος που έβελουτρεψέ. Σήμερα είναι πια εξώφθαλμο ότι οι διεθνείς δυνάμεις που εχθρεύονται τον άνθρωπο, συνασπίζονται και επιτίθενται. Σήμερα, κάπου εκεί πέραν τού 'Ατλαντικού, κάποιος Οίκος που κατ' ευφημισμὸν εξακολουθά να λέγεται Λευκός, κάποιο οικοδόμημα που δεν είναι παρά ένα Πεντάγωνο από την κακοποιὸν ἐγκεφάλων, παρουσιάζονται σαν αὐτὸ ἀκριβὸς που είναι: "Οχι μόνο διαλυτὸς ἔθνων και καταργητὸς πατριδων, ἀλλὰ και κατασκευαστὸς πολέμων. "Οχι μόνο σημερινοὶ σφαιριστὸς λαων, ἀλλὰ και ἐπίδοξοι ἐξοντῶτες τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς ἀπάνω στὸν πλανήτη μας.
Ἀλλὰ ζωὴ δὲ σημαίνει ἀπλῶ και μόνο βιολογικὴ ὑπαρξη. Ἀπὸ τὸν καιρὸ που ὁ ἄνθρωπος γίνηκε ἄνθρωπος, ζωὴ σημαίνει ὄλο και περισσότερο ἄνθρωπιτῶ, ὄλο και περισσότερο φῶς, ὄλο και μεγαλύτερο πλάσμα του πνευματικῶ και ψυχικῶ ὀρίζοντα του ἀνθρώπου. Ζωὴ σημαίνει ὄλες ἐκείνες τῆς ἀγάπης, βασανιστικῆς, ἀλλὰ και ἀεγῆς, κατακτήσεις που συμπυκνῶναι ἡ λέξη «πολιτισμὸς». Αὐτὸ και μόνο αὐτὸ είναι τὸ στοιχείο που ξεχωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ ζῶο.
Σήμερα, λοιπὸν, δὲ, κινδυνεύει ὄλο ἡ ζωὴ, στὴ βιολογικὴ τῆς ἔννοια. Αὐτῆ, σύμφωνα και με τῆς προβλέψεις τῶν εἰδικῶν, μάλλον θὰ συνεχιστῆ, ἔστω και ἐξαρχηνόντας ἀπὸ τὰ ἔντομα, ἢ ἀπὸ τὸς μονοκύτταρους ὀργανισμοὺς, ἢ ἀπὸ τὰ ἄνθρωποειδῆ ὄντα τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς!
Κινδυνεύει, βίως, και τὸ πολιτισμῶτερο: ὁ ἄνθρωπος, ὄλο ἄνθρωπος, ὄχι σὰ δίποδο ζῶο. Ὁ ἄνθρωπος σὰ φορῆς λογικῶ στοχασμοῦ, ὄλο πλάστης ἠθικῶν, ψυχικῶν και πολιτιστικῶν ἀξιών. Κινδυνεύει νὰ πάει χαμένος ὁ δρόμος που διένυσε τὸ ἄνθρωπινο εἶδος, βαδίζοντας ἐπὶ χιλιάδες και χιλιάδες χρόνια.
Ἀφού, ἄν τὸ ἀποφασίσει ἄνας ἐγκληματικὸς ἐγκέφαλος ὑπἄνθρώπου, ἄν ἄνα ἄντιἄνθρωπινο, ἄ πἄνθρωπο και μισἄνθρωπο δόχτυλο πατῆσει κάποιο κουμπι, μπορούνε σήμερα ὄλα τὰ πανεπιστήμια και τὰ μουσεῖα, ὄλα τὰ θεἄτρα και τὰ σχολεία, ὄλες οἱ βιβλιοθήκες και πινακοθήκες, ὄλες οἱ βρυσομάνες τῆς τέχνης, τὰ ποιήματα, ὁ μουσικῆς, οἱ γραμμές και τὰ χρώματα — ὄλα μπορούνε νὰ περῶσουν στὴν ἄνυπαρξη, σὰ νὰ μὴν ὑπῆρξανε ποτῆ. Ὅλα μπορούνε νὰ γίνουνε και χειρότερο ἀπὸ στάχτη: ἄνας θἄνατος που θὰ αἰωρεῖται ἐπὶ χρόνια στὴν ἀτμόσφαιρα, ἄνας φριχτὸς ραδιενεργὸς κοινορτὸς.
Σήμερα δὲν μπορεί νὰ μιλά κανεῖς για πολιτισμὸ, ἄν δὲ συλλεμβάνει ταυτόχρονα αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πρῶγμα: ὄτι και ὁ πολιτισμὸς μπορεί νὰ μετατραπῆ σε ραδιενεργὸ κοινορτὸ. Δὲν μπορεί νὰ μιλά κανεῖς για τὸν Παρθενῶνα, ἄν δὲ συλλογίζεται ταυτόχρονα ὄτι ὄλα τὰ μάρμαρα μπορούν νὰ μετατραποῦν σε πρῶστοχο ἄσβῆστη, περνώντας μέσα ἀπ' τὸ καινὶν του πολέμου.
Κι' ἄν είναι Κύπριος, δὲν μπορεί νὰ μιλά κανεῖς για τὴν ἱστορία του νησιῶ μας, για τὸς ἀρχαῖους ναοὺς και τῆς παμπάλαιες ἐκκλησιῶς, για τὰ γερασμένα μνημεία και τὰ καινούργια χτισμῶτα, για τὰ φαντῶ και τὰ κεντῶδια που πλάθουν τὰ μαγικὰ δῶντυλα τῶν κοριτσιῶν μας, για τὸς χοροὺς και τὰ τραγούδια που ὄδυσσαν ἀνάμμεσα στὸς αἰῶνες ὄσο νὰ φτάσουν ὄλοξῶντῶνα ἄς ἐμῶς, φορτωμένα λαϊκῶ χτυποκάρδια και φτερά — κανεῖς δὲν μπορεί νὰ μιλά για ὄλο ἐκείνο τὸ θησαυρὸ που ὄνομάζουμε ἔθνικὸ πολιτισμὸ, ἄν δὲν συνειδητοποιεῖ ταυτόχρονα ὄτι αὐτὸς κινδυνεύει κίνδυνο θἄνασιμο. Τὸν κίνδυνο που ἰσοζυγίζεται πάνω σ' ὄλακερη τὴν υδρόγειο σφαιρά, σ' ἄνα μέγα ερωτηματικὸ: Ειρήνη ἢ πόλεμος;
Τὸ ξαναλέμε: Αὐτὸ αφορά ὄλοους τὸς ἄνθρώπους. Ὑπἄρχει ὄμως και μία κατηγορία ἀνθρώπων που ἡ μοῖρα του πολιτισμοῦ τὸς ἀφορά ἰδιαίτερα. Ἀφού οἱ ἴδιοι λέγονται «εργῶτες του πολιτισμοῦ», και «μῶστοροι τῆς κουλτῶρας». Ἐννοῶ τὸς λογοτέχνης, καλλιτέχνης και γενικότερα, τὸς πνευματικὸς ἄνθρώπους.
Στὸν τιτάνιο ἀγῶνα που διεξάγει σήμερα ἡ ἄνθρωπότητα ἐναντῆ στὸς πολεμιστοὺς, οἱ πνευματικὸι ἄνθρωποι του κόσμου παίρνουν καλὸ βαθμὸ. Ἐκτὸς ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις, που ὄλο και γίνονται λιγότερες, ἐκδηλώσαν ἀπὸ ἀνέκαθεν κ' ἐκδηλῶσαν καθημερινῶ, ὄχι μόνο τὴν ἀνησυχία τὸς μπροστῶ στὸν κίνδυνο, ἀλλὰ και τὴ θέλησή τὸς νὰ παλαίψουν τὸν κίνδυνο.
Ἀκόμα και μέσα στὰ πῶ σκετινῶ ἄντρα ὄπου κουλουριάζεται τὸ θηριὸ, στὴν Ἀμερικῆ, τὴν Ἰσπανία, τὴν Πορτογαλία, οἱ ἄνθρωποι του πνευματος στέκονται ἀξιοῖ τῆς μαχόμενης ἄνθρωπότητῶς. Δημιουργοὶ ἀπὸ τὸς μεγαλύτερους τῆς ἐποχῆς, ποιητῆς και μυθιστοριογράφοι, ἄνθρωποι του

πολύτιμο, ὄσο κι' ἡ ὑπαρξη τὸς: μῶς στερεῖ ἀπὸ τὰ κυριαρχικῶ μας δικαιώματα και κορυφαῖο ἀπ' ὄλα, τὸ δικαίωμα ν' ἀποφασίσουμε οἱ ἴδιοι για τὴν τύχη μας.
Ἡ παρουσία του πολέμου στὸ νησι μας δὲν ἀφήνει ἀδιάφορο κανένα Κύπριο. Δὲν ἀφήνει, λοιπὸν, δὲν μπορεί ν' ἀφήνει ἀδιάφορο ὄυτε ἄνα πνευματικὸ ἄνθρωπο.
Οἱ Κύπριοι πνευματικὸι ἄνθρωποι, ποιητῆς και λογοτέχνης, ἠθοποιοῖ και ζωγράφοι, δασκῶλοι και καθηγητῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ διαφορῆς ἀισθητικῶν σχολῶν, φιλοσοφικῶν ἰδεῶν ἢ και πολιτικῶν ἀντιλήψεων, δὲν μπορούν ν' ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸν ἀγῶνα μας για τὴν Ειρήνη. Ἀφού αὐτὸς δὲν εἶναι ἀγῶνας ἀτόμου, ἀλλὰ ἀγῶνας συνῶλο. Κι' ἀφού ἀπ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα ἐξαρτῆται και τὸ πῶ κ' ἡ πραγμάτῶση τῶν ἔθνικῶν μας στότων.
Μπορούμε, λοιπὸν, ἀπὸ τὸ θεμα αὐτοῦ του συνεδριῶ, ν' ἀπευθύνουμε σ' ὄλους ἀνεξαιρέτως τὸς πνευματικὸς ἄνθρώπους τῆς Κύπρου, ὄχι μίαν ἐκκληση, ἀλλὰ δύο συναδελφικῶ λόγια, μίαν εὐλικρινῶ ἀδερφικῶ λαλιά.
«Ἐλάτε. Στὸν ἀγῶνα για τὴ σωτηρία τῆς ζωῆς και τῆς Λευτερίας μας, ἡ θέση σας μὲνει ἀνοιχτῆ και σῶς περιμένει.
Ἐσεῖς οἱ σποριαδῶς φῶτες και ὄμορφῶτες, οἱ δημιουργοῖ τῆς τέχνης και παιδείας, οἱ ὄργανῶτες του ἀνθρώπινο στοχασμοῦ και τῆς ἀνθρώπινης ψυχικότητῶς, ἐλάτε νὰ παλαίψουμε για τὸ μέλλον του κόσμου και τὸ νησιῶ μας.
Ἐσεῖς οἱ φορεῖς πολιτιστικῶν ἀξιών, ἄντι ἄργῶτες του πολιτισμοῦ, ἄντι που δὲν γίνονται νὰ μὴν εἰστε και ἀγρυπνοῖ προστάτες, μαχητῆς, ἀφεντεῖτες του πολιτισμοῦ, ἐλάτε ν' ἀγωνιστῶμε, ὄχι μόνο για νὰ μὴ δυθιστῆ αὐτὸ τὸ ὄρανο νησι που οἱ πολεμιστοῖ τὸ θέλουν ἀεροπλανοφόρο, ἀλλὰ και για νὰ μὴν ξαναγίνεῖ ὁ ἄνθρωπος ζῶο.
Ἐλάτε νὰ παλαίψουμε για τὸν πολιτισμὸ — τὸν πολιτισμὸ του κόσμου και τὸν νησιῶ μας».

ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ-ΠΕΤΡΩΝΔΑ Στὸν Θεόδωρο

Φίλε ποιητή, σ' ἀναζητῶ «στὸ ρουμῆνι τῶν στίχων σου», — κατά πῶς εἶπες — "Ὁδεῖ ἡ σκιά σου ψηλῆ κι ἀγέραστη στ' ἀσφοδελὸ λειβάδι παρῆα με τὴ Λευτεριά, τὴ Μούσα με τὴν Ἀλεξάντρα σου, που σε κοντῶρει τὸ γλυκὸ λυρικὸ τραγούδι σου. Θυμοῦμαι, θυμοῦμαι, ἀναθυμοῦμαι — μαζί κινῶμε ἐπ' τὴ Νειλοχῶρα — τὸς δρόμους που περῶτητες, τὸς σκληροὺς δρόμους του κόσμου νὰ διαλαλήσεις μία τριλία ἀπὸ τ' ἀῆδῶνι τῆς ἐλπίδας. Ἐνώθεες σκυφτῆ πονεμένη τὴν ψυχῆ του ἀνθρώπου... Ἐβλεπες τρισκότεινη τὴ γῆς και ματωμένη κι ἄκουγες πῶς τὸ νησι σου πολεμῶ για Λευτεριά και δικαιο... Φίλε ποιητῆ τὸ τραγούδι σου κρουστῶ, καθῶριο, τίμιο ρομφαῖα τ' ἀνύψωτες, φλάμπουρο στὸν ἀγῶνα τὸ μεγάλο για τὸν ἀδερφὸ σου, τὸν Ἀνθρωπο, «για νὰ μπορεί τῆς μῶνας ἡ καρδιά ν' ἀνθίξει ὄς ἐκατόφυλλο τριαντάφυλλο, για νὰ μπορεί τὸ χέρι του πατέρα νὰ χαϊδεῖ τὸ παιδιῶ του τὸ μάγουλο...»*, για νὰ μπορούν τ' ἀδέρφια σου σ' ὄλες τῆς χῶρες νὰ γεύονται τὴ χαρῆ προσῶγι με τὸν ἐπιούσιο, για νὰ μπορεί κι ἡ μικρούλα «τὸ ἀγαπούλα σου ἡ Κύπρος» στὸ φῶς νὰ ὀρθῶζει ἰριδοχρῶμη τὴ Λευτεριά. Φίλε ποιητῆ, στοῦ χρόνου τ' ἀνακύλισμα σπονδῆ στὴ Μνήμη σου ἀπ' τὴ Λήκυθ τῶν δακρυῶν σταλάζω με τὰ μύρα τῆς ἀνάμνησης στὸ χῶμα τ' ἄσφαρὸ τῆς Κύπρου που σ' ἀναπαύει.
* στίχοι του ποιητῆ ἀπὸ τὸ «Ἐμβῆτήριο τῆς Ειρήνης»